

DON BOSCO, ANIMATOR ZA ZVANJA

Povijesna razmišljanja za salezijanski pastoral zvanja

MIGUEL CANINO ZANOLETTY

Via Nicola Zabaglia, 2
00153 Roma
Italija

Primljeno:
6. 2. 2011.

Izlaganje na
znanstvenom
skupu

UDK
271.789.1-1

Sažetak

Neprijateljsko okruženje koje je često obilježavalo europsku panoramu u 19. st. imalo je teške posljedice na promicanje zvanja. U razdoblju u kojemu se uopće nije razvijao sustavni pastoral zvanja, don Bosco se osjetio posebno ponukanim da djelotvorno odgovori na takvo stanje.

Iako nije bio prvi, njegova osoba i stil nizom su ga pojedinosti učinile nadaleko priznanim animatorom za zvanja. Uspio je oduševiti i privući brojne osobe u odgojno poslanje i evangelizaciju mladeži. U svom djelovanju nije tražio samo nove snage za svoje temeljne projekte, nego se bavio i formacijom mnogih zvanja namijenjenih biskupijskom životu.

Don Boscov pastoral zvanja dobiva smisao samo unutar njegovog odgojnog i evangelizacijskog djelovanja. Najosebujiniji elementi njegovog odgojnog sustava posebno su značajni za pastoral zvanja.

Ključne riječi: povijest, pastoral zvanja, 19. st., Pijemont, don Bosco, strategije kulture zvanja, sredstva i ustroj skrbi za zvanja, salezijanski odgojni sustav, Salezijanska obitelj

1. UVOD

Na ovim stranicama pristupamo don Boscovu liku sa željom da otkrijemo njegova obilježja animatora za zvanja i njega kao stručnjaka i promicatelja crkvenih zvanja. Don Bosco je znao okupiti velik broj laika, svećenika i redovnika u odgojnom i evangelizacijskom poslanju.¹ Oko njega je nastao velik apostolski pokret muškaraca i žena koji se s vremenom oblikovao u salezijance, Kćeri Marije Pomoćnice i salezijance suradnike.²

Don Bosco nije samo molio za zvanja, nego je učinio sve što je mogao kako bi

djelotvorno odgovorio na okolnosti u kojima je živjela Crkva u njegovo doba.³

¹ Usp. M. BERTOLLI, »Retrospectiva storica«, u: G. CLEMENTEL – M. COGLIANDRO (ur.), *Le vocazioni nella Famiglia Salesiana. 9ª Settimana di spiritualità della Famiglia Salesiana (Roma, 24–30 gennaio 1982)*, LDC, Leumann (To), 1982, str. 156.

² Usp. F. JIMÉNEZ, *Aproximación a Don Bosco*, CCS, Madrid, 1994, str. 159.

³ Predstavljajući Djela Marijinih sinova za odrasla zvanja, don Bosco piše: »Već se više godina jadicuje zbog potrebe za evandeoskim radnicima i zbog smanjenja zvanja za crkveni stalež. To pomanjkanje zvanja osjeća se u svakoj biskupiji u Italiji i u cijeloj Europi. Osjeća se i u redovničkim

2. PROLOG: KLJUČEVI ZA TUMAČENJE

U ovoj ćemo studiji govoreći o prošlosti koristiti suvremene riječi i pojmove. Nastojat ćemo biti svjesni toga i ne iskrivljavati povijesne događaje poštivajući tako njihov vlastiti dinamizam. U 19. st. još nisu postojali izrazi kao što su »animator za zvanja«, »pastoral zvanja« ili »evangelizacija« s tehničkim značenjem koje im pridajemo mi danas. Nesumnjivo je da je ono na što se ti izrazi odnose postojalo već od početka Crkve.

Druge važna stvar je potreba da uzmemo u obzir povijesno okruženje onoga što proučavamo. Don Bosco i njegovo djelo se ne mogu shvatiti bez mjesne i krajevne povijesti, niti bez poznavanja društveno-kulturalnog i crkvenog okruženja u Pijemontu u 19. st. To okruženje ga u stanovitom smislu uvjetuje, ali ne isključuje njegovu moguću osebjnost i osobni doprinos.

Jednako se tako valja prisjetiti da don Bosco nije bio teoretičar. Obično je djelovanje pretpostavljao intelektualnom razmišljanju. Više negoli analizirati njegove misli, moramo razmotriti kako je djelovao, što je govorio i činio u određenim okolnostima.⁴ S druge strane valja izbjegavati opasnosti statične analize njegova lika. Don Bosco nije isti u 40-im godinama i završnim 70-ima. Njegovo je djelo neprekidna izgradnja, eksperimentiranje *in fieri*, premda se ne odriče postizanja ciljeva koji su konačni.

Ne smije se zanemariti ni to da, dok se priznaje njegova važna uloga, sve nije bilo plod njegova izravnog rada. Osobe koje su bile uključene u njegovo poslanje također su u znatnoj mjeri pridonijele učvršćenju salezijanskoga poslanja.

3. RAZMIŠLJANJA O POVIJESTI PASTORALA ZVANJA

Poziv u crkveno zvanje je nešto što pripada izvornoj baštini Crkve. Već u Novom

zavjetu susrećemo izravnu paradigmu koja je plod sazrijevanja starozavjetne tradicije i koja će odrediti daljnji razvoj.⁵ Poziv i odgovor kao i prihvaćanje i sazrijevanje unutar neke konkretne ustanove pratili su Crkvu od njezinih početaka.⁶

Želimo li govoriti o svjesnom, razrađenom i sustavnom pastoralu zvanja, započeti ćemo od mnogo novijih datuma. U tehničkom smislu on ne postoji do 19. stoljeća, a u većini slučajeva ni do 20. Pastoral zvanja organizirao se počevši od unutar-njeg razmišljanja Crkve i dinamike koju su nametnule povijesne okolnosti.⁷ Taj je

zajednicama, kojima nedostaju kandidati, a i u stranim misijama, koje neprekidno ponavljaju zajedno sa Sv. Franjom Ksaverskim: *Pošaljite nam evanđeoske radnike upomoć*. Poznato nam je da su se mnoge misije gotovo ugasile samo zato što nedostaje evanđeoskih radnika. Valja dakle moliti gospodara žetve da pošalje radnike u svoj mistični vinograd. Molitvama valja međutim pridružiti i našu suradnju.« – G. BOSCO, *Opera di Maria Ausiliatrice per le vocazioni allo stato ecclesiastico* [1875], str. 2, u: *OE 27*, str. 2.

⁴ Usp. M. BERTOLLI, *Retrospectiva storica*, str. 146.

⁵ Usp. M. O. LLANOS, *Servire le vocazioni nella Chiesa. Pastorale vocazionale e pedagogia della vocazione*, LAS, Roma, 2005, str. 18–20.

⁶ Usp. W. C. PLACHER, *Callings. Twenty centuries of Christian wisdom on vocation*, Eerdmans, Grand Rapids (Michigan), 2005. Za sažet prikaz toga povijesnog razvoja usp. V. MAGNO, »Pastorale delle vocazioni. Storia«, u: CENTRO INTERNAZIONALE VOCAZIONALE ROGATE (ur.), *Dizionario di Pastorale Vocazionale*, Rogate, Roma, 2002, str. 812–825.

⁷ U tom smislu možemo se prisjetiti onoga što je za Crkvu značila francuska revolucija. Stanje biskupija i kongregacija koje je zahvatila revolucija bilo je vrlo kritično, jer je uzrokovalo niz problema koji su izravno utjecali na pridobivanje novih sjemeništaraca i redovnika. Stabiliziranje stanja zahtijevalo je ne samo vrijeme nego i potrebu da se pronađe mnogo složeniji odgovor. Danas raspoložemo brojnim studijama o tom pitanju, a posebice o djelovanju u biskupijskim sjemeništima. Usp. E. T. GARGAN – R. A. HANNEMAN, *Recruitment to the clergy in Nineteenth-Century France: »Modernization« and »Decline«?*,

proces prošao kroz niz faza sve do pojave današnjeg pastoralna zvanja.⁸

U 19. st. ustanove posvećenog života prešle su od spontanog pridobivanja novih članova kako se to radilo u prijašnjim razdobljima na ostvarivanje niza pothvata kojima se nastojao potaknuti odgovor na poziv. Valja reći da su taj proces općenito započele muške ustanove, dok su ženske ustanove s uvođenjem te novosti pričekale sve do 20. st.⁹

Pojava »redovničkih kongregacija« (jednostavni zavjeti, zajednički život, centralizirani ustroj, specifično poslanje) predstavlja značajan dinamički poticaj. Oni koji su imali bolnice, škole ili kakve socijalne ustanove nastojali su osigurati kontinuitet tim ustanovama jer im je bio potreban stalan broj redovnika.¹⁰

Sve te pojave nije moguće razumjeti bez proučavanja društvenog i crkvenog okruženja toga vremena. 19. st. je puno suprotnosti koje su izravno utjecale na život Crkve. Bilo je to stoljeće restauracije, ali i građanskih revolucija, stoljeće liberalizma, galikanskih stavova nasuprot ultramontanizmu, doba rađanja socijalnoga pitanja. U odnosima između Crkve i države kao i između Crkve i modernoga svijeta nastao je dubok jaz, što je u mnogim okolnostima imalo tragične posljedice (npr. ukidanje redovničkih zajednica, završetak svjetovne vlasti Crkve...). Stvara se dojam da se dobar dio razmišljanja i politike sve više udaljava od kršćanskoga života, te usvaja neprijateljske stavove sve do onemogućavanja bilo kakva utjecaja Crkve na društvo.

S druge strane Crkva nije uvijek znala odgovoriti na izazove modernoga društva te se često zatvarala u stare utvrde bez osobita smisla. Unatoč tome bilo je to i stoljeće crkvenoga dinamizma koje je, između ostaloga, bilo obilježeno i rastom vjerskoga života i misijskoga rada (*ad gentes* i ponovno

pokršćanjenje područja s drevnom kršćanskom tradicijom).

To stanje, koje je ovdje nemoguće analizirati, znatno je utjecalo na pridobivanje novih članova za crkvena zvanja. Poimanje svećenika i redovnika, njihove veće ili manje društvene »korisnosti«, antiklerikalna propaganda, zakoni protiv redovničkih zajednica, ekonomska situacija, udaljavanje dijela visokoga društva od Crkve i prakticiranja vjere znatno su utjecali na promidžbu zvanja.

Brojnost klera je drugi čimbenik koji je utjecao na razvoj organiziranog pastoralna zvanja.¹¹ Opće stanje nije svugdje bi-

u: »Journal of Interdisciplinary History« 9(1978)2, 275–295; CH. DUMOULIN, *Un séminaire français au 19e siècle. Le recrutement, la formation, la vie des clercs à Buorges*, Éditions Téqui, Paris, 1977; P. HOUT-PLEUROUX, *Le recrutement sacerdotal dans le Diocèse de Besançon de 1801 à 1960*, Neo-Typo, Besançon, 1966.

⁸ Neki autori opisuju pet faza u tom procesu koji započinje u 19. st.: a) razdoblje kršćanskog odgoja i izravnog kontakta (Najvažniji poticaj za nova zvanja dolazi iz vlastite obitelji, župe i škole. Još uvijek se nalazimo u duboko religioznom okruženju.); b) utemeljenje skupina vjernika koje su zadužene za molitvu i za rad za zvanja (organizacija tih prvih pokreta i udruga pokazuje kako postoji svijest o postojanju »problema« zvanja); c) izvanjsko traženje pomoću promidžbe; d) razdoblje usmjeravanja i promicanja-animiranja za zvanja (tek sredinom 20. st.); e) stvaranje organiziranog pastoralna zvanja kakav poznajemo danas. Usp. R. IZARD, *Un siècle de pastorale des vocations*, u: »Vocation Sacerdotales et religieuses« 224/1963, 554–559; P. GIANOLA, »Il reclutamento nei sec. XIX–XX«, u: *DIP* 7, str. 1295–1297.

⁹ Usp. P. GIANOLA, »Il reclutamento nei sec. XIX–XX«, u: *DIP* 7, str. 1295.

¹⁰ Usp. G. ROCCA, »Reclutamento«, u: *DIP* 7, str. 1245.

¹¹ Među studijama o pridobivanju novih članova talijanskog svećenstva nalazi se i podrobna studija o nekim pokrajinama kao što su Lombardija i Puglia, dok za ostala područja takvih radova nema uvijek. Usp. X. TOSCANI, »Il reclutamento del clero (secoli XVI–XIX)«, u: G. CHITTOLINI – G. MICCOLINI (ur.), *Storia d'Italia. La Chiesa e il potere politico dal Medioevo all'età contemporanea*, Anali 9, Einaudi, Torino, 1986, str. 615.

lo jednako. Analizirajući lombardski kler, koji je najviše proučavan, možemo utvrditi određeni brojčani oporavak u 20-im i 30-im godinama, dok od 1840. dolazi do značajnog smanjenja, do kojeg su dovela politička zbivanja u sjevernoj Italiji, a oporavak počinje tek od 70-ih godina.¹²

Opće stanje svećenstva nije bilo najpovoljnije.¹³ Uz brojčano kolebanje, općenito je vladalo nepovoljno ozračje, koje je dovelo u pitanje značenje svećeničkog i redovničkog života. U tome smislu nemali broj građanskih i plemićkih obitelji više nije smatrao korisnim da svoje sinove usmjeri prema svećeničkom ili redovničkom životu.¹⁴

U 19. st. se u vezi s pridobivanjem novih članova raspravljalo o aktivnoj ili pasivnoj ulozi biskupija i redovničkih zajednica, društvenom podrijetlu kandidata,¹⁵ financijskim poteškoćama zbog izdataka za vrijeme formacije,¹⁶ dobi u kojoj su se prihvaćali kandidati, odraslim zvanjima,¹⁷ ustanovljivanju malih sjemeništa i pojavi osoba zaduženih za pridobivanje novih zvanja.¹⁸

U takvom okruženju sve je više knjiga i manjih djela kojima je tema zvanje. Zbog njihove povezanosti s don Boscom, izdvajamo djela Almerica Guerre (1833–1900)¹⁹ i Giusepea Frassinettia (1804–1868)²⁰. Jednako tako valja imati na umu knjige koje su o toj tematici mogli čitati don Boscovi dječaci.²¹

Problem zvanja dio je nedostataka mnogih vidova kršćanskog života. Rješenje stoga nije uključivalo samo organiziraniji i svjesniji odgovor na području zvanja, nego i opći prijedlog obnove kršćanskog života i tradicionalnoga kršćanskog puka koji je proživljavao duboku krizu.

4. DON BOSCOVO OSOBNO ISKUSTVO

Nema sumnje da je ono što je don Bosco osobno proživljavao utjecalo na obliko-

vanje njegove budućnosti, njegove misli i opredjeljenja. U tom je smislu zanimljivo izložiti one biografske činjenice koje su pridonijele njegovu animatorskom djelovanju na području zvanja.

¹² Usp. X. TOSCANI, *Il clero lombardo dall'ancien Regime alla Restaurazione*, Religione e società 8, Il Mulino, Bologna, 1979.

¹³ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Sv. II. Mentalità religiosa e spiritualità*, LAS, Roma, ²1981, str. 359–367.

¹⁴ Don Bosco se osobno u raznim prigodama osvrtao na te nove okolnosti. Tako je 1875. govoreći suradnicima rekao: »Gdje pronaći mladiće koji su spremni odgovoriti na Gospodinov poziv? [...] Svakako ne u istaknutim i bogatim obiteljima, jer su one općenito previše zaražene svjetovnim duhom koji na nesreću vrlo brzo usvajaju i njihovi sinovi. Kad ih se pošalje u javne škole ili u velike zavode, gube svaku ideju, načelo i težnju za pozivom koje im je Bog stavio u srce za crkveni stalež«, MB 5, str. 392.

¹⁵ Usp. J. ART, *L'Histoire du recrutement des prêtres et religieux en Europe occidentale au 19e et 20e siècle: Chapitre clos?*, u: »Revue d'Histoire ecclésiastique« 95(2000)3, 226. Kritički glasovi digli su se protiv pripuštanja kandidata niske ekonomsko-kulturalne razine. U vezi s time možemo navesti slučaj glasovitog mons. Félix Dupanloup (1802–1878), koji se protivio takvoj vrsti zvanja. Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, sv. II, str. 364–365.

¹⁶ Kako bi se pripomoglo pokrivanju tih troškova, osim što se računalo na doprinos kandidata, organizirali su se razni pothvati i skupine koje su nastojale pomagati klericima bez materijalnih sredstava. Usp. X. TOSCANI, *Il reclutamento del clero (secoli XVI–XIX)*, str. 617.

¹⁷ Usp. P. GIANOLA, *Il reclutamento nei sec. XIX–XX*, str. 1299–1300.

¹⁸ P. GIANOLA, *Il reclutamento nei sec. XIX–XX*, str. 1297–1298.

¹⁹ A. GUERRA, *Le vocazioni allo stato ecclesiastico: quanto alla necessità e al modo di aiutarle*, Tip. Civiltà Cattolica, Roma, 1869. Autor je poslao knjigu don Boscu, koji mu je odgovorio zahvalivši mu na daru i tražeći 10 primjeraka uz obećanje da će kasnije kupiti više. Usp. E III (Motto) 1321. A. Guerra navodi don Boscova *Valentina* i uvelike hvali don Bosca i njegova djela.

²⁰ Usp. G. FRASSINETTI, *Sulla deficienza delle vocazioni allo stato ecclesiastico*, Oneglia, ²1870.

²¹ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Sv. II*, str. 395–396 (bilj. 125).

4.1. *Trenuci razlučivanja*

Don Bosco je bio uvjeren da je već u djetinjstvu bio pozvan da bude svećenik. To ga međutim nije poštjelo vjerodostojnih iskustava razlučivanja, niti ga je oslobodilo sumnji i nesigurnosti o tome ide li u ispravnom smjeru. Njegova najveća dvojba nije bio svećenički poziv nego vrsta crkvenoga staleža koju treba izabrati. U tom se smislu može protumačiti i njegova ideja da postane franjevac.²²

Po završetku treće godine u *Konviktu* ponovno će osjetiti želju da uđe u redovničku ustanovu, ovoga puta među Oblate Djevice Marije, koje je utemeljio Pio Brunone Lantieri (1759–1830). Don Bosco je osjećao i sklonost za misije *ad gentes*, ali ga je don Cafasso od toga odgovorio.²³ U samim počecima svoga svećeništva opredijelio se za vrstu poslanja koja je najbolje odgovarala onome za što je smatrao da Bog od njega traži. Tu vrstu razlučivanja, sve dok u njemu nije sazrelo njegovo poslanje odgajatelja i evangelizatora mladih, proživljavao je kao polagani proces koji nije bio bez poteškoća.

Njegovo iskustvo od izlaska iz *Konvikta* (1844) pa sve do preseljenja u Valdocco (1846) ponovno ga je prisililo na razlučivanje i na traženje opredjeljenja koja su bila odlučujuća za njegovu budućnost.²⁴

Kasnije je, dok se učvršćivala ustanova u Valdoccu, morao pojasniti koji je njegov konačni projekt unutar Crkve. U tom je procesu proživio dugo razdoblje sazrijevanja sve do utemeljenja salezijanaca, Kćeri Marije Pomoćnice i Pobožne udruge salezijanskih suradnika, pri čemu je morao prihvatiti posredovanje Rima u određivanju konačnog oblika svoga početnog projekta.

4.2. *Osobe*

Neke su osobe imale odlučujuću ulogu u sazrijevanju don Boscova zvanja. U

tome smislu nije moguće shvatiti njegov unutarnji život bez lika njegove majke, koja je svojom jednostavnošću i odlučnošću znala pratiti njegov osobni i vjerski rast.²⁵

Iskustvo koje je doživio s don Ivanom Calossom (1755–1830) omogućilo mu je ne samo da uravnoteži napetu obiteljsku situaciju nego i da upozna časnog svećenika s kojim je uspostavio dobar osobni odnos.²⁶ U tom je svećeniku pronašao ne samo korisna pomagala u učenju, nego je, zahvaljujući njemu, upoznao što znači imati stalnoga duhovnog vođu.²⁷

Sjemenišno iskustvo neće biti u svemu dobro. Premda priznaje da je poštivao i volio svoje poglavare, mnogi su od njih bili ozbiljni i gledali na sjemeništarce sviosa tako da se nije ugodno osjećao. Don Bosco je, nema sumnje, previše uopćavao. Postoji dovoljno dokaza da se to mišljenje

²² Usp. IVAN BOSCO, *Uspomene iz Oratorija Svetog Franje Saleškoga od 1815. do 1855*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2007, str. 102–103. Prema P. Braidi, moguće je da don Bosco naglašava poteškoće i sumnje koje su pratile taj trenutak zbog pedagoškog usmjerenja *Uspomena*. Može biti da je plaćanje sjemenišne pristojbe bilo jedan od razloga koji ga je potaknuo na razmišljanje o pristupu franjevcima. Don Bosco je molbu za prijam uputio samostanu Sv. Marije od Anđela u Torinu (18. 4. 1834). Molba bijaše prihvaćena bez ikakve primjedbe (28. 4. 1834). Usp. P. BRAIDO, *Don Bosco prete nel secolo delle libertà*. Sv. I, LAS, Roma, 2003, str. 135–136.

²³ Usp. MB 2, str. 203–207; P. BRAIDO, *Don Bosco prete nel secolo delle libertà*. Sv. I, str. 171.

²⁴ Usp. P. BRAIDO, *Don Bosco prete nel secolo delle libertà*. Sv. I, str. 171.

²⁵ Usp. G. BUCCELLATO, *Appunti per una «Storia Spirituale» del sacerdote Gio' Bosco*, Elledici, Leumann (To), 2008, str. 11–12.

²⁶ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*. Sv. I. *Vita e Opere*, PAS-Verlag, Zürich, 1968, str. 36–43.

²⁷ Usp. G. BUCCELLATO, *Appunti per una «Storia Spirituale» del sacerdote Gio' Bosco*, Elledici, Leumann (To), 2008, str. 11–12.

ne može primijeniti na sve poglavare u sjemeništu u Chieriu.²⁸

U tome istom sjemeništu prijateljstvo sa sjemeništarcima kao što su bili Alojzije Comollo (1817–1839), Guglielmo Garigliano (1819–1902) i Ivan Giacomelli (1820–1901) pomoglo je don Boscu da bolje proživljava svoje iskustvo jer je u tim prijateljima uvijek imao dobre primjere. Uostalom, činjenica je da su mu upravo Alojzije Comollo i, nadalje, Alojzije stric svećenik Josip (1767–1843) savjetovali da ne pristupi franjevcima, nego da si ostavi vremena kako bi bolje razmislio.²⁹

Za don Bosca je bilo odlučujuće iskustvo formacije u *Konviktu*. Ondje je otkrio velikodušne svećenike koji su se isticali u znanju i apostolskoj predanosti. Takvi su bili Luigi Guala (1775–1848) i Felice Golzio (1807–1873).³⁰ Među svima se njima isticao Josip Cafasso (1811–1860). Taj uzorni svećenik, koji je od don Bosca bio stariji samo četiri godine, postao mu je prvi duhovni vođa. Don Cafasso je pratio njegovu formaciju, savjetovao ga u trenucima razlučivanja, bio njegov ispovjednik i predložio mu niz pastoralnih doživljaja koji su obogatili um i srce mladoga svećenika.

S drugog gledišta možemo ukazati na važnost jedne druge osobe koja je pomagala i pratila don Bosca u njegovu razlučivanju. To je papa Pio IX, don Boscov papa. Iako je s njim bio u vrlo neravnomjernom odnosu, don Bosco je u tom papi pronašao osobu koja je razumjela njegove brige i podržavala ga u njegovim utemeljiteljskim pothvatima.

4.3. Iskustva

Od mnogih iskustava za koja bismo mogli reći da su ubrzavali proces don Boscova razlučivanja zvanja, ispovijed, duhovno vodstvo i pastoralni rad imali su odlučujuće značenje.

Već je za mladog Ivana Bosca ispovijed bila temeljna sastavnica njegova duhovnoga života i početna klica njegova svećeničkog zvanja.³¹ Uvijek je vodio osobitu brigu za taj sakrament te je na nj ukazivao ne samo kao na ključ duhovnoga života nego i valjano pedagoško sredstvo osobnoga sazrijevanja. U procesu razabiranja zvanja osoba ispovjednika imala je temeljnu ulogu u trenutku usmjerenja mogućega kandidata.

U Chieriu je otkrio bogatstvo stalnog ispovjednika u kanoniku Josipu Maloriju (1802–1857), koji će biti njegov ispovjednik i u sjemeništu.³² U *Konviktu* je njegov redovni ispovjednik bio don Cafasso. Na-

²⁸ Možemo spomenuti prijateljski odnos koji je uspostavio s teologom Giovanniem Battistom Appendiniem (1807–1892), profesorom teologije u posljednjoj godini. Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*. Sv. I, str. 57. U tome je smislu zanimljivo usporediti pisma koja je don Bosco tijekom svoga života pisao rektoru sjemeništa, don Alessandru Vogliottiu (1809–1887) i don Appendiniu, kako bi se otkrio različit ton u tim pismima koji otkriva i različitu vrstu odnosa. Pisma don Vogliottiu (kao primjer navodim pisma do 1863. godine): E I (Motto), 48, 50, 66, 236, 245, 380, 388, 391, 411, 437, 447, 456, 518, 528, 614, 622, 692, 710, 715, 717, 718. Pisma don Appendiniu: E I (Motto), 71, 167, 174, 210, 214, 226, 421, 474.

²⁹ »Neka obuče kleričko odijelo pa će za vrijeme daljnjih studija bolje razumjeti što Bog od njega želi. Neka se ne boji da će izgubiti zvanje, jer će povučeni životom i pobožnim vježbama nadvladati sve prepreke«, *Uspomene iz Oratorija Svetog Franje Saleškoga od 1815. do 1855.*, str. 103. Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, sv. I, str. 47.

³⁰ Usp. I. BOSCO, *Uspomene iz Oratorija Svetog Franje Saleškoga od 1815. do 1855.*, str. 127–128.

³¹ Kao značajne sastavnice možemo spomenuti pripremu na prvu ispovijed kod koje je njegova majka, Margareta Occhiena (1788–1856), imala odlučujuću ulogu. Usp. *Uspomene iz Oratorija Svetog Franje Saleškoga od 1815. do 1855.*, str. 67.

³² Usp. *Uspomene iz Oratorija Svetog Franje Saleškoga od 1815. do 1855.*, str. 89; A. GIRAUDO, *Clero, seminario e società. Aspetti della Restaurazione religiosa a Torino*, LAS, Roma, 1993, str. 254–258.

kon njegove smrti don Bosco je za ispovjednika izabrao teologa Felicea Golzia.³³

U *Konviktu* je otkrio duhovno vodstvo zahvaljujući don Cafassu, koji je na njega umnogome utjecao.³⁴ Duhovni je vođa bio sveti vodič i konkretan izraz Božje volje. Nije samo savjetovao, nego je stvarno vodio duhovni život osobe kojoj je bio vođa. Dobar duhovni vođa morao se isticati svojim iskustvom i prokušanom razboritošću.³⁵

Stanje u kojem se nalazila mladež jednako mu je tako pomoglo da otkrije svoje mjesto u Crkvi i u društvu. Intelektualna formacija u *Konviktu* upotpunjavala se bogatom pastoralnom praksom (zatvor, ulice, propovijedanje, katehizacija u crkvi Sv. Franje Asiškoga...). Don Cafasso je poslao mladog svećenika Bosca da doživi različita pastoralna iskustva koja su mu pomogla da razluči svoju budućnost.

Među iskustvima u *Konviktu*, don Bosco je živio razdoblje nesigurnosti i izbora u kojemu će otkriti svoje konačno poslanje. Istodobno dok je pastoralno djelovao u ustanovama markize Barolo, otkrio je drugo poslanje i druge naslovnike, kojima se u konačnici potpuno posvetio.³⁶

5. DON BOSCO I SALEZIJANSKI PASTORAL ZVANJA

Don Boscovo djelovanje u korist zvanja valja smjestiti u opći okvir njegove odgojno-pastoralne ponude. Hitnost u izboru životnog poziva bila je neodložno pitanje za sve one koji su se uključivali u salezijski odgoj.

Osjetljivo društveno i crkveno okruženje je, između ostaloga, zahtijevalo pridobivanje što je moguće većeg broja mladića za službu odgoja i vjere. U tom je smislu don Bosco savršeno utjelovio poziv na djelovanje koji je uputio Frassinetti: »U onome što je za nas važno (zvanja), pouzdajemo se, kao što se to pristoji, u Boga, da će on

providjeti; istodobno, međutim, ne propuštamo učiniti ono što je moguće.«³⁷

5.1. Don Bosco, animator za zvanja

Zabrinutost, traženje i prijedlog

Stalna don Boscova briga za zvanja očitovala se na više načina. U svojim je riječima, djelima i spisima ukazivao na potrebu da se svaka prigoda iskoristi za otkrivanje najmotiviranijih mladića. Propovijed, izlazak s dječacima, posjet poznatim osobama... svaki je trenutak bio dobar za susretanje mladića sa znakovima zvanja.³⁸

Ta je briga pronalazila široka obzorja ne ograničujući se na opravdane ali posebne interese ustanove oratorija. U tom smislu

³³ Usp. G. BUCCELLATO, *Appunti per una »Storia Spirituale« del sacerdote Gio' Bosco*, str. 36.

³⁴ U *Uspomenama iz Oratorija Svetog Franje Saleškoga od 1815. do 1855.* don Bosco je ustvrdio: »Don Cafasso, koji je već šest godina bio moj savjetnik, bijaše i moj duhovni vođa, i ako sam učinio što-god dobra, to zahvaljujem tom časnom crkvenom čovjeku u čije sam ruke položio svaku svoju odluku, sve svoje učenje, svako djelo svojega života«. I. BOSCO, *Uspomene iz Oratorija Svetog Franje Saleškoga od 1815. do 1855.*, str. 129.

³⁵ Usp. F. DESRAMAUT, »San Giovanni Bosco direttore d'anime«, u: F. DESRAMAUT – M. MIDALI (ur.), *La direzione spirituale*, Torino, 1983, str. 47.

³⁶ Usp. P. BRAIDO, *Don Bosco prete nel secolo delle libertà*. Sv. I, str. 173–183.

³⁷ G. FRASSINETTI, *Sulla deficienza delle vocazioni allo stato ecclesiastico*, str. 25.

³⁸ »Don Bosco je tada, kao što je činio više godina, počeo revnije obilaziti sela u biskupijama Torina, Bielle, Ivree, Casalea i nadasve u pokrajinama Saluzzo i Mondovì. Pitao bi župnike za koje od svojih najkrepnijih mladića, dobre naravi i spremne na učenje, smatraju da bi mogli krenuti putem odabira crkvenoga staleža. Zatim bi pozivao k sebi one koji su mu bili spomenuti te ih je, nakon što je to predložio njihovim roditeljima i pošto su oni pristali, prihvaćao na školovanje uz malu naknadu ili bez nje u dogovoru s hvaljevrijednim kanonikom. [...] Nama je Josip Buzzetti ponavljao: 'Don Bosco se sa svojih apostolskih putovanja vrlo rijetko vraćao a da ne bi sa sobom doveo kakva sirotana ili kojeg mladića koji je bio odlična nada za Crkvu'. MB 5, str. 393–394.

valja izdvojiti don Boscov rad u korist različitih biskupija tamošnje regije i drugih redovničkih zajednica.³⁹

Njegov prijedlog zvanja nije unaprijed isključivao nijedan društveni sloj. Dok su se neki tome protivili, smatrajući to obezvređivanjem klera, don Bosco je prihvaćao sve one koji su pokazivali znakove zvanja ne obazirući se na njihovo nisko društveno podrijetlo. Nema sumnje da je u tome njegovo osobno iskustvo imalo odlučujuću ulogu.

Zahvaljujući svojoj osobnosti i apostolskom žaru, don Bosco je neumorno poticao i nudio konkretne prijedloge za odabir zvanja. Posebno se trudio oko onih kod kojih je uočio jasne znakove poziva, ostavljajući im međutim uvijek slobodu izbora.⁴⁰

Činjenica da je uvijek bio usred mladeži predstavljala je prednost u njegovanju crkvenih zvanja. U tom je smislu don Bosco smatrao da unatoč ozbiljnoj krizi zvanja, i kontemplativni redovi trebaju proširiti »svoju revnost na katehiziranje djece te na vjersku poduku odraslih i na njihovo ispovijedanje«⁴¹.

Praćenje

Zvanja nije dovoljno samo promicati: treba ih i pratiti. Don Bosco, vrstan odgajatelj, bio je svjestan da je zvanju potreban niz iskustava koja će promicati njegovo konačno sazrijevanje. U tome se smislu uvijek posebice skrbio za njegovanje okruženja u kojemu sazrijeva zvanje, i čuvao ga od svega što bi mu moglo naškoditi.

Don Bosca su smatrali stručnjakom na području zvanja. Iskustvo koje je postupno stekao učinilo ga je jednim od uporišnih točaka njegova vremena, ne toliko stoga što je on imao neki izvorni nauk, nego zbog njegova dugoga i velikoga praktičnog iskustva.

On je ponajprije na početku izravno pratio dječake koji su dolazili u Valdocco i pokazivali znakove zvanja. Vedar razgovor, »riječ u uho«⁴² i ispovijed, između

ostaloga, bijahu dobra sredstva za praćenje njihova rasta u zvanju.

Dokle god su mu dužnosti to dopuštale, don Bosco je osobno pratio razvoj zvanja mnogih dječaka. O tome postoji obilje pisama koja odgovaraju na posebna stanja raznih kandidata.⁴³ Jednako su tako bila značajna pitanja i traženje savjeta od don Bosca što su ih u vezi s time postavljali biskupi, svećenici, redovnici i redovnice.⁴⁴

³⁹ U vezi s time mogu se spomenuti brojna svjedočanstva. Jedno od njih, koje mi se čini najznačajnijim, je ono koje se tumači u Pravilniku Marijinih sinova za odrasla zvanja: »Pošto završi humanističke studije svaki učenik može slobodno odlučiti hoće li postati redovnik, početi u strane misije ili se vratiti u svoju biskupiju kako bi od svog biskupa zatražio dozvolu da obučuje kleričko odijelo«. G. BOSCO, *Opera di Maria Ausiliatrice per le vocazioni allo stato ecclesiastico* [1875], str. 6. Usp. OE 27, 6.

⁴⁰ Posebno su dragocjena svjedočanstva sakupljena u procesu don Boscove kanonizacije. Mnogi od prvih salezijanaca koji su živjeli zajedno s don Boscom pripovijedali su kako ih je pratio u trenucima razlučivanja zvanja.

⁴¹ E III (Ceria), 2026.

⁴² Don Albera se prisjeća don Bosca okruženog dječacima kako mu govori na uho: »Zar se ne bi volio posvetiti Gospodinu za spas duša?« Usp. »Lettera circolare del Rettore maggiore D. Paolo Albera (15 maggio 1921), u: *Lettere circolari di Don Paolo Albera ai Salesiani*, Direzione Generale delle Opere Salesiane, Torino, 1965, str. 496.

⁴³ Postoji obilje svjedočanstava o temi zvanja. Kao primjer možemo spomenuti neka don Boscova pisma u kojima je riječ o zvanju. Usp. E I (Motto) 4. 8. 29. 38. 237. 247. 248. 264. 447. 463. 501. 548. 573. 601. 614. 715; E II (Motto) 882. 927. 932. 949. 958. 960. 963. 983. 1049. 1093. 1104. 1109. 1119. 1121. 1135. 1154. 1160. 1187. 1197. 1230. 1243. 1244. 1248; E III (Motto) 1321. 1367. 1618. 1626. 1642; E IV (Motto) 1721. 1782. 1791. 1822. 1853. 1903. E III (Ceria) 1391. 1716; E IV (Ceria) 2134. 2560.

⁴⁴ Sačuvani su savjeti ili pitanja koji se odnose na temu zvanja, među ostalima, rozminijanaca, nekih biskupijskih svećenika, vjernih Isusovih suputnica, oblata iz Tor de' Specchi (Rim), dominikanki iz samostana Sv. Dominika i Siksta (Rim), Reda Pohodjenja itd. Usp. F. JIMÉNEZ, *Aproximación a Don Bosco*, str. 161–165.

S vremenom se don Bosco, zbog sve složenijega salezijanskog djelovanja, više nije mogao izravno posvetiti tom poslu. To je međutim nesumnjivo uvijek ostala jedna od njegovih velikih briga. Nikada nije propustio govoriti o prijeko potrebnom radu za zvanja i o potrebi da se svim mogućim sredstvima promiče napredak zvanja.

U tom procesu praćenja, barem što se tiče nakane, nije umanjivao popis zahtjeva i uvjeta koji su potrebni za sazrijevanje dobrog zvanja. Vrijeme razlučivanja smatralo se trenutkom iskušenja u kojemu je kandidat trebao pokazati da je sposoban biti postojan na životnom putu koji je odabrao. Ne samo da se otpuštalo onoga tko nije bio odgovarajućeg moralnog ili intelektualnog ponašanja, nego je don Bosco i osobno savjetovao da se ne dopuštaju stavovi koji su neprihvatljivi za redovnički ili svećenički život.⁴⁵

Osobna privlačnost

Odlučujući čimbenik u don Boscovu djelovanju za zvanja bila je njegova privlačnost. Njegov život, značaj, blizina, nutrina, uvjerenje i pedagogija privlačili su mnoge mladiće koji su se pridruživali njegovu djelu.

Te psihološke i čuvstvene veze imale su bitnu ulogu u pridobivanju što više osoba koje su bile voljne život posvetiti najpotrebitijim mladima.⁴⁶ Ponekad se taj odnos shvaćao tako snažno da su prvi salezijanci bili kritizirani zbog te tako čvrste povezanosti.⁴⁷

To zapravo nije bilo samo priznanje don Boscove izuzetne osobnosti, nego intimno iskustvo da ih voli, shvaća i vodi osoba koja je iznimna i u ljudskom i u božanskom pogledu. Don Albera, koji je rastao i sazrijevao uz don Bosca, pisat će kao vrhovni poglavar:

»Don Bosco nas je volio na jedinstven, sebi svojstven način. Osjećali smo njegovu neodoljivu privlačnost, ali jezik ne nalazi riječi kojima bi to opisao onome tko to nije osobno doživio [...] Još mi se sada čini da osjećam svu milinu te njegove ljubavi prema meni dječaku: osjećao sam se zasuznjen čuvstvenom snagom koja mi je nadahnjivala misli, riječi i djela, ali ne bih znao bolje opisati to stanje svoga duha, u kojem su se nalazili i moji tadašnji drugovi... Osjećao sam da me netko voli kao što me nikada prije nitko nije volio, što je bilo potpuno različito i od osobite ljubavi kojom su me ljubili moji nezaboravni roditelji. [...] Bila je to ljubav koja je privlačila, osvajala i mijenjala naša srca! Ono što se u vezi s time kaže u njegovoj biografiji nije takoreći ništa ako se usporedi sa stvarnošću. Kod njega nas je sve snažno privlačilo.«⁴⁸

⁴⁵ Usp. M. BERTOLLI, *Retrospectiva storica*, str. 173.

⁴⁶ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*. Sv. II, str. 393.

⁴⁷ »Na kraju ručka don Alberu su predstavili nadbiskupu, koji ga je uzeo za ruku, zagrlio oko vrata i pritisnuvši mu glavu na grudi počeo mu govoriti: 'Vi ne znate tko je vaš nadbiskup i ne volite ga. Vi volite samo don Bosca. Za vas je don Bosco sve i ne mislite ni na što drugo osim na njega.' Don Albera je odgovorio: 'Ja volim svog nadbiskupa, ali to što sam svećenik trebam zahvaliti...' Nadbiskup ga je prekinuo, govoreći: 'Šutite, šutite. Nemojte mi objašnjavati odakle tolika privrženost don Boscu. [...] On je oholica koji ne želi biti podložnik. On želi utemeljiti Družbu kako bi se izdvojio iz nadbiskupove vlasti. Ako je svet, neka to pokaže tako što će slušati svoga poglavara.' MB 9, str. 627–628. Premda je glavni uzrok zlovolje bila »neredovita« situacija klerika u Valdoccu, ta scena pokazuje snažnu povezanost između don Bosca i njegovih salezijanaca.

⁴⁸ »Lettera circolare del Rettore maggiore D. Paolo Albera (18 ottobre 1920)«, u: *Lettere circolari di Don Paolo Albera ai Salesiani*, str. 373.

Sudjelovanje u životu Valdocca smatralo se toliko važnim da se pretvorilo u mjerilo pouzdanosti za vršenje odgovornih službi u Družbi.⁴⁹

5.2. *Don Bosco* *promicatelj kulture zvanja*

Intimno povezan sa svojim odgojno-pastoralnim iskustvom, don Bosco se isticao svojim promicanjem istinske kulture zvanja. Unutar općih značajki salezijanskog odgojnog sustava neki su elementi posebno vrijedni kad je riječ o radu za zvanja. Njegujući te vidove pripremao se teren na kojem je sjeme zvanja moglo lakše rasti.

Odgojno okruženje
– okruženje za zvanja

Briga za zdravo okruženje, poštivanje i radost bit će bitan čimbenik uspjeha salezijanskog odgoja. Ako je to okruženje bilo ključ za dobar odgoj općenito, to je tim više bilo za njegovanje zvanja.⁵⁰

Ako je čuvstvena povezanost s don Boscom, posebice u prvo vrijeme, bila jedan od bitnih elemenata salezijanskog pastoralnog zvanja, odgojno okruženje je bilo njegovo idealno upotpunjavanje. Mladić koji je dolazio u don Boscovu kuću trebao se osjetiti prihvaćenim, cijenjenim i zaštićenim. Valjalo je postići zahtjevnu ravnotežu između stege i slobode, između autoriteta i obiteljskoga ozračja.

Okruženje s takvim obilježjima privlačilo je i poticalo zvanja. Primjer Ivana Cagliera (1838–1926) je u vezi s time najznačajniji. Mladić koji je 1851. razgovarao s don Boscom u Castelnuovu, zatražio je da pođe u Valdocco djelomice i stoga što mu je njegov prijatelj Ivan Turchi (1838–1909) pripovijedao o ljepoti života u Oratoriju.⁵¹

Očito je da se to toliko željeno okruženje nije uvijek i ostvarivalo. To posebice

vrijedi onda kad se ukazuje na loše posljedice zvanja zbog tog gubitka, na što podsjeća i sâm don Bosco u Pismu iz Rima 1884.⁵²

Duhovni život – Molitva i sakramenti

Razvoj zvanja istinski je poticalo njegovanje dubokoga duhovnog života, obilježeno molitvom i čestim pristupanjem sakramentima. To je zapravo bio jedan od stupova don Boscova odgojnog sustava, koji je kod kandidata za crkveni stalež bio osobito važan.

Svakodnevno prakticiranje vjere određivalo je dio života don Boscovih učenika, posebice onih koji su osjećali poziv (molitva, sakramenti, duhovne obnove, duhovne vježbe...). Neki su kritizirali njegovo uporno naglašavanje tog područja, ali ga don Bosco nije prestao smatrati prijeko

⁴⁹ Govoreći na Drugom općem saboru (1880) don Bosco je tražio da ravnatelje bira među onima koji su bili odgajani u Valdoccu. Ako to nije bilo moguće, neka se odabiru barem oni koje su odgajali salezijanci koji su živjeli to izvorno iskustvo. Usp. F. DESRAMAUT, *Don Bosco en son temps (1815–1888)*, SEI, Torino, 1996, str. 1217.

⁵⁰ Jedan od najpoznatijih opisa okruženja u Valdoccu nalazimo u pripovijedanju don Vespignania (1854–1932). Usp. G. VESPIGNANI, *Un anno alla scuola del Beato Don Bosco (1876–1877)*, SEI, Torino, 1930.

⁵¹ Usp. M. MOLINERIS, *Incontri di Don Bosco*, Istituto Salesiano Bernardi Semeria, Colle Don Bosco, 1973, str. 177.

⁵² »[Don Bosco]: Kolika bezvoljnost u ovom odmoru! [Bivši učenik:] Odatle se u tolikima pojavljuje hladnoća u primanju svetih sakramenata, zanemarivanje pobožnih vježbi u crkvi i izvan nje, [...] To je razlog da mnogi ne slijede svoje zvanje.« G. BOSCO, »Due Lettere da Roma (10 maggio 1884)«, u: G. BOSCO, *Scritti pedagogici e spirituali*, (ur.) J. BORREGO – P. BRAIDO – A. FERREIRA – F. MOTTO – J. M. PRELLEZO, LAS, Roma, 1987, str. 293. Za razvoj okruženja i za poteškoće u Valdoccu, usp. J. M. PRELLEZO, *Valdocco nell'Ottocento. Tra reale e ideale*, LAS, Roma, 1992.

potrebnom sastavnicom procesa razlučivanja zvanja.⁵³

Na važnost te dimenzije sljedećih će se godina neprekidno podsjećati kad se bude naglašavalo kako je nužno njegovati zvanja, upozoravajući na moguća iskrivljavanja izvornog iskustva.⁵⁴

Osobno svjedočenje zvanja

Osobno svjedočenje imalo je aktivnu ulogu u pastoralu zvanja. Djelotvorno sredstvo za poticanje zvanja bio je primjeran život – ne samo život salezijanaca u vlastitoj kući, nego i »uzor« kršćanskog života koji su se nudili dječacima. U skladu s time, tražilo se da učitelji i poglavari budu poticajni primjeri svećenika i redovnika.⁵⁵

5.3. *Don Bosco, sredstva i strukture za promicanje zvanja*

U njegovanju zvanja bilo je potrebno ne samo teoretsko razmišljanje ili pojedinačno djelovanje, nego nadasve institucionalno djelovanje koje će pokrenuti niz mehanizama i struktura koji olakšavaju njihov veći broj i sazrijevanje. Među drugim mogućim sastavnicama možemo ukazati na sljedeće:

Škola kao mjesto za zvanja

Povezanost između škole i privlačenja novih zvanja bila je poznata, i to ne samo u crkvenim okruženjima. Kad su liberalne vlade željele ograničiti utjecaj Crkve i broj novih zvanja, zamjenjivale su učitelje-svećenike laicima.⁵⁶

Što se više povećavala aktivna uloga salezijanske škole, tim je važnija ona bila za zvanja, jer je i u učenicima, a djelomično i u zanatlijskim pripravnicima prepoznavala najbolje kandidate za buduća zvanja.⁵⁷

Mladenačka udruženja

Don Bosco je od početka uočio odgojnu vrijednost mladenačkih skupina. Tako

su udruženja (»družbice«) postala mjesto obnove i većeg zalaganja u salezijanskom odgojnom okruženju.⁵⁸

Ta su udruženja nastojala biti dobro sredstvo i za promicanje duhovnoga života, odgovornosti i zalaganja mladića koji su se u njih upisali. Najmotiviranije i najznačajnije skupine snažno su utjecale na opće okruženje. Ako je korist bila očita na tom području, koliko li je bila veća u promicanju zvanja, budući da je život družbica promicao razlučivanje zvanja polazeći od zahtjeva za angažiranijim kršćanskim životom.⁵⁹

⁵³ Neki su kritizirali pretjeranu pobožnost i često primanje sakramenata u sjemeništu u Giavenu. Usp. MB 7, 138–139. Don Bosco je naprotiv tvrdio: »Tko se često ne pričešćuje i zanemaruje pobožnosti neka se prihvati nekog zanata, ali nikada učenja.« MB 17, str. 191.

⁵⁴ U svojoj glasovitoj okružnici o zvanjima don Albera je upozorio da »se u Oratoriju možda davala prednost igrama, sportu, kazalištu, glazbi i svim drugim vanjskim stvarima, dok se vjerska poduka i praksa svodila na minimum«. »Lettera circolare del Rettore maggiore D. Paolo Albera (15 maggio 1921)«, u: *Lettere circolari di Don Paolo Albera ai Salesiani*, str. 494.

⁵⁵ »2. Učitelji i drugi poglavari neka znaju iskoristiti prigodu za predlaganje pobudnih primjera svećenika, posebice onih koji su postali slavni po svom dobrom vladanju i prilogu građanskom društvu«. *Deliberazioni del secondo capitolo generale della Pia Società Salesiana* [1880], str. 57, u: *OE* 33, str. 65.

⁵⁶ Usp. F. JIMÉNEZ, *Aproximación a Don Bosco*, str. 201.

⁵⁷ Neke etape formativnog kurikula prikladne su za izbor zvanja. Posebice je značajan za učenike bio peti gimnazijski razred. Za zanatlije se također planirala ta vrsta izbora u sličnoj dobi. Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Sv. II*, str. 392.

⁵⁸ Za sažeti prikaz uspj.: P. BRAIDO, *El sistema educativo de Don Bosco*, Colección pedagogía cristiana 1, Instituto Teológico Salesiano, Guatemala, 1984, str. 369–379; P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Sv. II*, str. 346–357.

⁵⁹ U jednoj okružnici salezijancima (12. 1. 1876) don Bosco će preporučiti: »Svatko neka što je najviše moguće promiče mala udruženja, kao što

Prihvatanje klerika

Rat Pijemonta s Austrijom (1848–1849) donio je u život Oratorija značajnu promjenu. Posljedica oružanog sukoba bilo je zatvaranje sjemeništa u Torinu i Chieriu. Sve do 1863. sjemenište u Torinu nije bilo vraćeno biskupiji, što je uvelike otežavalo formaciju svećeničkih pripravnika.⁶⁰

Don Bosco je odgovorio prihvaćanjem u Valdocco značajnog broja klerika koji zbog rata nisu mogli normalno obaviti svoju formaciju.⁶¹ Iako broj prihvaćenih klerika nikada nije prevladavao u ukupnom broju mladića u Oratoriju, bila je to posebno značajna skupina. S vremenom je dobar dio torinskih sjemeništara živio u don Boscovu Oratoriju.⁶² To okupljanje sjemeništara nije prošlo nezapaženo za najkritičnije glasove u tadašnjem društvu. Tako je antiklerikalni list *Gazzeta del Popolo* 1860. pisao o don Boscu kao o »ravnatelju gnijezda licemjera u Valdoccu«, jasno aludirajući na njegovu izravnu skrb za crkvenu zvanja.⁶³

Prihvatanje svećeničkih pripravnika nije bilo ograničeno samo na torinsku biskupiju. I iz drugih biskupija torinske regije dolazili su brojni mladići koji su se u Valdoccu pripravljali za svećeničko ređenje.⁶⁴

Stanje je u Torinu postalo vrlo složeno nakon dolaska novog nadbiskupa Alessandra Riccardia (1808–1870) u veljači 1867. Više se nije blagonaklono gledalo na iskustvo formacije u Valdoccu. Svećeničke se pripravnike željelo ponovno uključiti u točno određen ustroj u sjemeništu u Torinu. Stanje se još više pogoršalo 1871. nakon što je nadbiskupom imenovan Lorenzo Galtaldi (1815–1883).⁶⁵

Mala sjemeništa

Don Boscova skrb za zvanja posebno se očitovala u ustanovljivanju niza malih sjemeništa utemeljenih za salezijance. Ca-

satiev zakon (1859) dao je dobar institucionalni okvir za tu vrstu projekta. Zakon je predviđao razvoj obrazovanja uz lokalne poticaje općina, koje su ga pak nastojale primijeniti uz najmanji mogući trošak. Don Bosco se je ponudio da upravlja tim novim ustanovama, koje su s jedne strane imale školski oblik sukladan propisima, a s druge crkvenu dimenziju kao rasadnik zvanja.⁶⁶

Ta su sjemeništa bila ustrojena kao zavodi s naglašenim specifičnim redovničkim sastavnicama, pri čemu se posebna pozornost posvećivala moralu i odgoju.⁶⁷

su ministranti, družbice Presvetog Oltarskog Sakramenta, Sv. Alojzija, Marije Pomoćnice i Bezgrešne. Neka se nitko ne boji govoriti o njima, preporučivati ih, promicati i izlagati njihovu svrhu, podrijetlo, opreste i druge koristi koje se pomoću njih mogu postići. Uvjeren sam da se ta udruženja mogu zvati *ključevi pobožnosti, čuvari moralnosti, potpora crkvenih i redovničkih zvanja*.« G. BOSCO, *Circolare ai Salesiani (12 gennaio 1876)*, u: E III (Ceria) 1391.

⁶⁰ Za upoznavanje formativne panorame i različitih mogućnosti svećeničke formacije u torinskoj biskupiji (vanjski i unutarnji daci, s priznatim školama ili bez njih). Usp. »Seminaris«, u: *Sussidi* 2, str. 178–193.

⁶¹ Usp. *Uspomene iz Oratorija Svetog Franje Saleškoga od 1815. do 1855*, str. 182–183.

⁶² Podaci za razdoblje od 1861. do 1972. su sljedeći: 48 od 85; 42 od 71; 44 od 72, 23 od 48, 34 od 58, 26 od 60, 18 od 45, 4 od 51, 14 od 32, 16 od 48, 11 od 42, 10 od 32. Usp. P. BRAIDO, *Don Bosco prete nel secolo delle libertà*, sv. I, str. 544.

⁶³ Usp. P. BRAIDO, *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, LAS, Roma, 1988, str. 168.

⁶⁴ U Valdoccu su se, između ostalih, školovali mladići iz biskupija Acqui, Asti, Casale, Chieri, Saluzzo, Vercelli i Vigevano. Usp. F. JIMÉNEZ, *Aproximación a Don Bosco*, str. 168–171.

⁶⁵ Usp. F. JIMÉNEZ, *Aproximación a Don Bosco*, str. 177–181.

⁶⁶ Kako bi nastavio djelatnost iz Giavena (1860–1862) i Mirabella (1863–1869). F. JIMÉNEZ, *Aproximación a Don Bosco*, str. 182–188.

⁶⁷ Usp. P. BRAIDO, *L'esperienza pedagogica di don Bosco*, str. 168–169. Kao primjer možemo podsjetiti kako se počevši od 1866. odjel učenika u Valdoccu smatrao malim sjemeništem. Usp. P. BRAIDO, *El sistema educativo de Don Bosco*, str. 338–339.

U istoj su kući zajedno s ostalim učenicima živjeli mladići koji su odabrali crkveno zvanje. Postupno ih se nastojalo odvojiti kako bi se izbjegla bilo kakva vrsta »zaraze« koja bi mogla onečistiti okruženje zvanja.

Odrasla zvanja

Uza sve dosad rečeno, don Bosco je postao poznat kao promicatelj zvanja i zbog svoje brige za odrasla zvanja. Nikome nije smio biti onemogućen pristup svećeništvu ili redovničkom životu zbog njegove dobi. Don Bosco je stoga pokrenuo konkretni projekt za odrasla zvanja o kojima se nije uvijek vodila briga.⁶⁸

U određenom smislu i don Bosco je bio zakašnjelo zvanje. Sukob s mons. Gastaldiem zbog mladića koje je prihvatio u Valdoccu i stanje salezijanskih malih sjemeništa također su potaknuli don Bosca da se počne zanimati za ta zvanja.⁶⁹

Premda je već prije radio na njemu, taj projekt dobiva određeni oblik 1873. i 1874. ustanovljivanjem Djela sinova Marije Pomocnice u Torinu i Fossanu. Nakon toga je ta ustanova premještena u Genovu, a 1876. djelomično u Sampierdarenu. Godine 1883. je nalazimo u Mathiu, a od 1884. se ponovno našla u Torinu u zavodu Sv. Ivana evanđelista.⁷⁰

To je djelo imalo jasan cilj. Njime se željelo:

okupljati odraslije mladiće, koji imaju čvrstu volju da pohađaju klasičnu gimnaziju kako bi prihvatili crkveni stalež. [...] Nakon što završi klasičnu gimnaziju svaki se učenik može slobodno odlučiti želi li postati redovnik, poći u strane misije ili se vratiti u vlastitu biskupiju kako bi od svoga biskupa zatražio dozvolu da obuče kleričko odijelo.⁷¹

Premda postojanje Marijinih sinova nije uvijek bilo mirno prihvaćeno,⁷² don Bosco je uvijek branio korisnost te ustanove.

Tako je činio i stoga što su ti mladići bili ustrajni u svome zvanju.

Ispovijed – duhovno vodstvo

Sukladno dobu i vlastitom osobnom iskustvu, don Bosco je ispovijed smatrao jednim od glavnih sredstava za odgoj mladeži. U ispovijedi su dolazila do izražaja dva neizostavna čimbenika: sakramentalna dimenzija i duhovno vodstvo.⁷³

Ono što je bilo općenito korisno za sve mladiće bilo je prijeko potrebno za one koji su težili prema crkvenom staležu. Ispovijed je bila idealno sredstvo za otkrivanje novih zvanja i za praćenje moralnog i duhovnog rasta onih koji su bili pozvani na svećeništvo i na redovnički život.⁷⁴

Promidžba zvanja

Dobro koje se čini treba biti poznato. Ta promidžba privlačila je radu za spas

⁶⁸ Don Bosco je »zakašnjelim zvanjem« redovito smatrao one koji su završili vojnu obvezu ili su bili u odrasloj dobi (odrasli prema mjerilima vremena). Kad se pripremao Pravilnik Marijinih sinova, prvo se govorilo o dobi između 16 i 30 godina, a još prije o dobi između 15 i 25 godina. Usp. E. VALENTINI, *D. Bosco e le vocazioni tardive*, Biblioteca del Salesianum 60, SEI, Torino, 1960, str. 8. 21. Među tim zvanjima se također razlikovalo: one koji su ulazili nakon što su završili studij (npr. grof Cays i princ Czartoryski) i one koji su dolazili bez prethodne pripreme. Usp. E. VALENTINI, *D. Bosco e le vocazioni tardive*, str. 20.

⁶⁹ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Sv. I*, str. 156–157

⁷⁰ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Sv. I*, str. 157.

⁷¹ G. BOSCO, *Opera di Maria Ausiliatrice per le vocazioni allo stato ecclesiastico* [1875], str. 5–6, u: *OE* 27, str. 5–6.

⁷² Iskoristivši jedno don Boscovo putovanje i popustivši pritiscima nekih salezijanaca, don Giuseppe Lazzero (1837–1910) je u Valdoccu zatvorio razred namijenjen odraslima, poslavši neke u Sampierdarenu dok su ostali bili raspoređeni u druge razrede u Valdoccu.

⁷³ Usp. P. BRAIDO, *El sistema educativo de Don Bosco*, str. 269–282.

⁷⁴ Usp. P. BRAIDO, *El sistema educativo de Don Bosco*, str. 341–342.

mladeži nove snage. Ne samo da je trebalo otkrivati znakove zvanja kod mogućih kandidata, nego se o zvanju trebalo neprekidno govoriti. U pitanju je bilo osobno spasenje: ukoliko je netko osjećao da ima zvanje, trebao je potvrdno odgovoriti na taj poziv.⁷⁵

Promidžbeno djelovanje nije se ograničavalo samo na riječi, nego su se koristili svi raspoloživi mediji (knjige, knjižice, *Salezijanski vjesnik itd.*). U svojim odgojnim i poticajnim spisima don Bosco navodi mnoštvo sadržaja i uzora koji pobuđuju zvanje. Ta se vrsta promidžbe odvijala usred javnog mišljenja prožetog antiklerikalizmom. Nisu izostajale ni kritike unutar same Crkve.⁷⁶

5.4. Don Bosco utemeljitelj i potreba za zvanjem

Budući da je don Bosco utemeljitelj, otkrivamo i don Bosca koji je posebno posvećen promicanju zvanja. Stvaranje velike obitelji koja se posvetila odgoju i evangelizaciji mladih zahtijevalo je hitno pozivanje osoba koje u raznim životnim stazežima surađuju na istom poslanju.⁷⁷

Pravno definiranje članova toga velikog pokreta apostolskih snaga bilo je sporo, a ponekad i vrlo zamršeno.⁷⁸ Pratiti pojedinosti tog pitanja znači promatrati don Bosca u neprekidnom procesu razlučivanja.

Salezijanci

Zamisao o utemeljenju redovničke družbe bila je prilično smiona. Živjelo se u okruženju koje je bilo neprijateljski raspoloženo prema redovnicima, a neshvaćanje i progon ugrožavali su takvu vrstu utemeljenja. Poznato je don Boscovo nastojanje da izbjegne bilo kakav sukob s pravnim propisima liberalne države onoga vremena.⁷⁹

Velik izazov nije predstavljala formacija svećenika nego utemeljenje redovničke družbe. Ta je poteškoća utjecala na nastajanje i učvršćivanje salezijanskoga djela.

Don Bosco je znao nadvladati sve neugodnosti i uspio je ponuditi taj prijedlog bez stvaranja velikih razdora.⁸⁰ Prijedlog je bio ozbiljan, a djelomično i smion, ali je došao trenutak za stvaranje nužnog ustroja koji će osigurati nastavak i širenje njegova djela.

S razvojem Salezijanske družbe, potreba za zvanjima postajala je sve veća. Promicanje zvanja bilo je prijeka potreba nove redovničke družbe. Već u nacrtu Konstitucija iz 1860. stoji:

5. Imajući na umu velike opasnosti kojima su izloženi mladi koji žele pri-

⁷⁵ Usp. MB 14, 44.

⁷⁶ U tome se smislu može spomenuti don Boscovo upozorenje Giovanni Bonettiju (1838–1891) prije objavljivanja njegovog članka o crkvenim zvanjima *Salezijanska družba i crkvena zvanja u Salezijanskom vjesniku* [BS 2(1878)4–5]. Don Bosco ga je u pismu (14. 2. 1878) upozoravao: »Prestani ratovati i piši miroljubivo, kao što sam ti toliko puta preporučivao. Letimično sam pročitao članak o Piu IX; pazi da ne bude nesuvislosti. Uredi sadržaj o konferenciji u Rimu. Spomenuo si 600 svećenika koji su izašli iz naših kuća, a zapravo si ih trebao navesti četiri puta više. [...] Općenito je bolje ne dirati te brojke kako se ne bi došlo u sukob s građanskom i crkvenom osjetljivošću. Ne zaboravimo da smo *sub hostili potestate*.« E IV (Ceria) 1716.

⁷⁷ Za panoramski i aktualni pregled temeljnih značajki don Bosca utemeljitelja usp.: M. MIDALI, *La famiglia salesiana. Identità carismatica e spirituale*, LAS, Roma, 2010, str. 85–143.

⁷⁸ Za jezgrovit i ozbiljan prikaz temeljnih dijelova tog procesa usp. J. G. GONZÁLEZ, »Don Bosco, fundador de la Sociedad de San Francisco de Sales. Los inicios de una gran historia«, u: *Cuadernos de formación permanente* 15, CCS, Madrid, 2009, str. 149–192.

⁷⁹ Za proučavanje građanskog stanja Salezijanske družbe, usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Sv. I*, str. 142–149.

⁸⁰ U tom kontekstu valja tumačiti nezadovoljstvo nekih među onima koji su 8. prosinca 1859. slušali konkretan don Boscov prijedlog za utemeljivanje redovničke zajednice i glasovite riječi Ivana Cagliera: »Fratar ili ne, sasvim je svejedno. Odlučio sam, kao i uvijek, da se nikad ne odvojim od don Bosca!« MB 6, str. 334, 335.

grliti crkveni stalež, ova će Družba nastojati podržavati u pobožnosti i u zvanju one koji pokazuju posebnu sklonost prema učenju i izrazitu naklonost prema pobožnosti. Kod prihvaćanja mladića za učenje prednost će imati najsiromašniji, jer nemaju sredstava da se drugdje školuju.⁸¹

Uz određeno stilsko i sadržajno dotjerivanje taj je članak sačuvan i u latinskoj verziji koja je odobrena 1874. godine.⁸² Don Bosco je uvijek naglašavao kako valja promicati zvanja, među ostalim i stoga što je to jedan od ciljeva Družbe.⁸³

Potreba da se radi za zvanja učinila je da to djelovanje i razmišljanje postane dijelom salezijanske tradicije. U tom su smislu značajne praktične upute koje se daju počevši od Drugog općeg sabora (1880).

Stoga se naglašavala vrijednost svjedočenja i primjernog života salezijanaca kao dobra načina za njegovanje zvanja.⁸⁴ Jednako se tako govorilo o životima uzornih svećenika kao o poticajnim primjerima koji bi mogli bodriti na nasljedovanje. U ravnateljevim nagovorima, u predavanjima i na duhovnim vježbama, moralo se govoriti o zvanju.

Isto se tako spominjala važnost promicanja družbica i traženja novih članova za njih.⁸⁵ S druge strane, valjalo je izbjegavati sve što bi u takvom okruženju moglo na bilo koji način loše utjecati na moguća zvanja.⁸⁶

Kćeri Marije Pomoćnice

Don Boscov odgojni rad proširio se i na djevojčice. Da bi se potpomogao taj projekt, velika se važnost davala ideji o utemeljenju Družbe koja će se posvetiti tom cilju. Susret s Marijom Mazzarello i početna iskustva Kćeri Bezgrešne pružili su don Boscu prigodu da to i ostvari ujedinjujući snage i napore u korist spasenja mladeži.

⁸¹ Konst. *Motto* (1860), 76.

⁸² »5. Quum vero gravissimis periculis sint obnoxii adolescentes, qui ecclesiasticae militiae nomen dare cupiunt, maximae curae huic societari erit eos pietate fovere, qui studio et bonis moribus speciatim se commendabunt. In adolescentibus autem studiorum causa excipiendis, ii praeferentur, qui pauperiores sint, quique idcirco curriculum studiorum alibi nequeant explere, dummodo aliquam spem vocationis ad ecclesiasticam militiam praebent.« Konst. *Motto* (1874), 77.

⁸³ U jednoj konferenciji ravnateljima (4. 2. 1877) don Bosco je istaknuo: »Nije potrebno da iznova ponavljam upozorenja kako se valja mnogo brinuti o zvanjima za crkveni stalež. To je glavni cilj kojem sada teži naša Družba.« MB 12, str. 87.

⁸⁴ »1. Uzoran život, pobožnost i točnost salezijanaca, njihova međusobno življena kršćanska ljubav, uljudno ponašanje i blagost prema učenicima djelotvorna su sredstva za njegovanje zvanja za crkveni stalež, jer, *verba movent, exempla trahunt*.« *Deliberazioni del secondo capitolo generale della Pia Società Salesiana* [1880], str. 57, u: OE 33, str. 65.

⁸⁵ »4. Neka se promiču pobožna udruženja, koja postoje u našim kućama, kako bi se s njima promicala moralnost među pitomcima i neka se nastoji da im vođa bude dobroga duha i posebno za to prikladan. 5. Učitelji i drugi poglavari neka budu dobrotivni prema članovima tih udruženja i neka sprečavaju svako omalovažavanje koje bi se moglo prema njima pokazivati; neka istodobno paze da ne ponižavaju one koji im ne pripadaju. Bude li trebalo kojega od mladića koji pripadaju tim udruženjima na nešto upozoriti ili ga zbog čega ukoriti, neka to, koliko je to moguće, učine nasamo i prijazno.« *Deliberazioni del secondo capitolo generale della Pia Società Salesiana* [1880], str. 58, u: OE 33, str. 66.

⁸⁶ »9. Neka se pitomce pozorno savjetuje da bježe od loših drugova i družbe se s dobrima. Neka se klone ne samo loših i opasnih knjiga, nego i beskorisnih ili manje prikladnih. 10. Za vrijeme praznika, sukladno upozorenjima koja se obično dijele otisnuta, neka se preporučuje često primanje svetih sakramenata i prisustvovanje vjerskim obredima, te na dopisivanje sa svojim poglavarima. 11. Neka se ukazuje na potrebu za povučenicim životom u doba praznika i neka se traži način da se smanji njihov boravak izvan zavoda, omogućujući im da u doba praznika borave u nekim našim kućama, uz potrebne olakšice. 12. Neka se iz naših kuća nesmiljeno udaljuju oni mladići i one osobe za koje se na neki način dozna da su opasne s obzirom na moralnost i vjeru.« *Deliberazioni del secondo capitolo generale della Pia Società Salesiana* [1880], str. 58–59, u: OE 33, str. 66–67.

Utemeljenjem Družbe Kćeri Marije Pomoćnice (1872) otvorila se nova etapa za don Boscovu obitelj. To je zahtijevalo veću skrb za zvanja, u ovome slučaju »ženska«. Brzo širenje Družbe bilo je najočitiji znak izuzetnog promicanja zvanja Kćeri Marije Pomoćnice.

Općenito, don Bosco nije običavao zalaziti u posebne vidove vođenja te Družbe, nego se služio korisnim posredovanjem »ravnatelja« i vrhovne poglavarice.⁸⁷ Razmišljanje o zvanjima i metodologija rada s njima i za njih bili su praktično slični razmišljanjima i metodologiji za muška zvanja. U tom je smislu zanimljivo ukazati na sličnost među uputama o zvanjima Drugog općeg sabora Kćeri Marije Pomoćnice (1886) i Drugog općeg sabora salezijanaca (1880).⁸⁸ Promidžba je imala istaknutu ulogu u promicanju zvanja Družbe (slanje obavijesti župama, novosti u lokalnom tisku itd.).⁸⁹

U promicanju zvanja Marija Mazzarelo se istaknula svojom istančanom osjećajnošću, mudrim savjetima koje je davala susestrama za rad na ostvarivanju i svojom pomoći u razlučivanju najosjetljivijim djevojkama.⁹⁰

Salezijanci suradnici

Značenje širokog pokreta koji je započeo don Bosco može se potpuno razumjeti samo ako se prouči i slučaj suradnika. Don Bosco je 1876. utemeljio Pobožnu udrugu suradnika (1876), koji su duhovno ujedinjeni sa Salezijanskom družbom, ali zadržavaju vlastitu narav (udruga laika) i organizaciju.⁹¹

Salezijanac suradnik pozvan je na sve-tost i na kršćansko zalaganje. Rast u kreposti i milosnom životu nije bio zadaća samo redovnika. Suradnicima se predlaže osobno posvećenje kao prva odgovornost, dok se istodobno praktično angažiraju u

⁸⁷ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*. Sv. I, str. 199–200.

⁸⁸ Uzoran, pobožan i točan život sestara, kršćanska djelatna ljubav među njima, lijepo vladanje i blagost prema onima koje odgajaju djelotvorno su sredstvo za njegovanje zvanja za redovnički stalež jer, *verba movent, exempla trahunt*. 304. Učiteljice i druge poglavarice neka nastoje pronaći prigodu da djevojčicama predlože pobudne primjere onih koji su se posvetili Bogu u redovničkom staležu i neka im govore o dobru koje su učinili te o zadovoljstvu koje su osjećali. 305. Neka se savjetuje djevojčicama da ne govore o svome zvanju prije vremena, osim sa svojim duhovnim vođom i sa svojim poglavaricama. 306. Neka se promiču udruženja Marijinih Kćeri. Prema onima koji pripadaju tom udruženju valja biti posebno dobrohotan. Neka se sprečava svaki prezir koji bi im mogao biti upućen, ali neka se istodobno pazi da se ne ponižavaju one koje im ne pripadaju. Bude li ih se zbog nečega trebalo upozoriti ili prigovoriti kojoj djevojčici koja pripada nekom od tih udruženja, neka se to, koliko je god to moguće, učini nasamo i prijazno. 307. Neka ravnateljica barem svakoga mjeseca održi članicima udruženja jednu konferenciju. Neka im pročita njihova pravila, neka ih protumači i neka im dade 'cvjetić' (misao vodilju) koju će nastojati provoditi u djelo. 308. Neka se pitomice pozorno savjetuju na izbjegavanje loših drugarica i na druženje s dobrima, na ljubav prema radu i molitvi i na uzdržavanje od čitanja ne samo loših i opasnih knjiga, nego i onih beskorisnih i manje potrebnih. 309. Neka se preporučuje u doba praznika često primanje svetih sakramenata i prisustvovanje vjerskim obredima te dopisivanje s vlastitim poglavaricama. 310. Neka se uvjerava pitomice u potrebu povučena života u doba praznika i neka se traži načina da se skratiti njihov boravak izvan zavoda, omogućujući im da nastave praznike u nekoj od naših kuća uz nužne olakšice. 311. Neka se iz naših kuća nesmiljeno udaljuju one djevojke i one osobe za koje se na neki način dozna da su opasne s obzirom na moralnost i vjeru, ne isključujući ni one koje pohađaju samo blagdanski oratorij. « *Deliberazioni del secondo capitolo generale delle Figlie di Maria SS. Ausiliatrice* [1886], str. 74–76, u: OE 36, str. 222–224.

⁸⁹ Usp. MB 10, 625–626.

⁹⁰ Usp. F. MACCONO, *Santa Maria D. Mazzarello. Cofundadora y primera Superiora General de las Hijas de Maria Auxiliadora*, sv. II, Instituto Hijas de Mª Auxiliadora, Madrid, 1981, str. 109. 148–150.

⁹¹ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*. Sv. I, str. 212–226; F. DESRAMAUT, »Don Bosco fondatore dei Cooperatori«, u: M. MIDALI (ur.), *Don Bosco Fondatore della*

djelima kršćanske ljubavi. Biti u svijetu pretvara se u duhovni program koji je prilagođen njihovu životnom stanju.⁹²

Od toga trenutka jedna od glavnih zadaća bit će povećavanje broja članova Udruge. Valja ujediniti sve moguće snage kako bi se okupile i surađivale u plemenitoj zadaći odgoja i evangelizacije mladih. To je na neki način, premda ne u tehničkom smislu, obilježje više ili manje specifičnog »promicanja zvanja«.

Suradnici trebaju raditi za zvanja, jer su svjesni potrebe za potpomaganjem te djelatnosti. Pomoću sredstava kao što je *Salezijanski vjesnik* širi se nužna osjetljivost za zvanja.⁹³

6. SALEZIJANSKI »NAUK O ZVANJIMA«

Don Boscovom djelovanju prethodio je i podržavao ga i određeni *način mišljenja*. Na području zvanja don Bosco je razvio konkretnu misao koja je postala baština Salezijanske obitelji.

6.1. Osnovni sadržaj

Ukratko ćemo navesti temeljne sastavnice toga salezijanskog »nauka« o promicanju zvanja:

- Živimo u teškim vremenima, posebice u vremenima koja su neprijateljski raspoređena prema vjeri. Svjedoci smo velikog pomanjkanja klera, što ostavlja loše posljedice na kršćanski život.
- Hitno su potrebni svećenici, redovnici i redovnice kao i angažirani laici.
- Obitelj i škola su prikladno mjesto za otkrivanje zvanja. Ta je zadaća posebno teška danas kad je obitelj izložena brojnim nevoljama, a dobar dio škola je u rukama neprijatelja Crkve.⁹⁴ Zvanja su vrlo česta, mnogo češća negoli se to općenito misli. Mnogo je znakovna zvanja.⁹⁵

- Poziv je Božji dar, ali valja odgovoriti na taj poziv i surađivati oko njega. Glavni akter je Bog, ali i čovjek ima aktivnu ulogu. Onaj tko je pozvan, slobodan je i može se odreći božanskog prijedloga, ali su pritom u pitanju njegova sreća, a možda i spasenje.
- Izbor crkvenog staleža je životno važna stvar. Bog je »unaprijed pripremio« konkretan put svakoj osobi. Razabiranje staleža na koji je netko pozvan i potvrđni odgovor nesporna su dužnost.⁹⁶
- Na području zvanja valja prijeći u akciju. Stanje je takvo da se ne može ostati pasivno nadajući se rezultatima.
- Odgajatelj treba paziti na »znakove« zvanja (dobro ponašanje, znanje i crkveni duh⁹⁷) koje mladi pokazuju. To su

Famiglia Salesiana. Atti del Simposio Roma-Salesianum (22–26 gennaio 1989), Editrice SDB, Roma, 1989, str. 325–357.

⁹² Usp. F. DESRAMAUT, *Don Bosco fondatore dei Cooperatori*, 337–339.353–356.

⁹³ Neki od najznačajnijih članaka bili su *Necessità del Sacerdozio Cattolico per la Religione, e pel benessere della civile Società* i *La Congregazione Salesiana e le vocazioni ecclesiastiche*, u: BS 2/1878, 1–5; *Mancanza di sacerdoti in Francia e in Italia. Mezzi per provvederle; Seconda risposta ad una passata rimostranza*, u: BS 9/1878, 1–5; *Non impedito le vocazioni*, u: BS 9/1881, 4–5.

⁹⁴ Usp. F. JIMÉNEZ, »Don Bosco y la formación de las vocaciones eclesiásticas y religiosas«, u: J. M. PRELLEZO GARCÍA (ur.), *Don Bosco en la historia*, LAS, Roma, 1990, str. 405.

⁹⁵ Usp. P. BRAIDO, *El sistema educativo de Don Bosco*, str. 345.

⁹⁶ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Sv. II*, str. 45–46. 398–399.

⁹⁷ To su tri glavne sastavnice na koje don Bosco ukazuje u svom *Valentinu*: »Valentin. Koji su znakovi da neki mladić jest ili nije pozvan u crkveni stalež? Ravnatelj. Dokazano dobro vladanje, učenje, sklonost crkvenom staležu. – Kako se može znati je li netko dobra vladanja? – Dobro vladanje prepoznaje se posebice po pobjedi nad manama koje se protiv šestoj zapovijedi, a u tome se valja pouzdati u mišljenje ispovjednika. – Ispovjednik mi je već rekao da što se toga tiče mogu mirno stupiti u crkveni stalež. A što se tiče učenja?

korisne sastavnice koje pomažu da se razabere veća ili manja prikladnost kandidata.⁹⁸

- Nitko ne smije biti isključen iz razlučivanja i iz formativnog procesa zbog svojega društvenoga stanja i dobi. Treba pronaći odgovarajuće načine i potrebna sredstva za primanje te vrste kandidata.
- Briga za odgojno i redovničko okruženje salezijanskih kuća jedan je od najboljih poticaja za dozrijevanje zvanja. Kako bi ga se sačuvalo, ne treba oklijevati pri odabiru teških odluka koje čuvaju kakvoću okruženja (kontrola čitanja, isključivanje odgajnika lošega moralnog vladanja itd.).
- Dječacima treba stalno govoriti o zvanju i o potrebi svjesnog odabira. Neprekidno valja ukazivati na uzore zvanja koji potiču želju da ih se nasljeđuje.
- Svjedočenje odgajatelja i redovnika je životno važno. Zvanja ne samo da treba poticati nego ih valja i pratiti za vrijeme formativnog procesa. Na tom putu temeljnu ulogu imaju ispovjednik i ravnatelj.⁹⁹

6.2. Salezijanska »biblioteka o zvanjima«

Salezijansko razmišljanje o njegovanju zvanja pretvaralo se u praktične poticaje kojima je u mnogim slučajevima bilo namijenjeno značajno mjesto u normativnim tekstovima.¹⁰⁰ Jednako je tako riječ o zvanjima zauzimala istaknuto mjesto u don Boscovim duhovnim, pedagoškim i katehetskim spisima.

Jedan od tekstova koji je sadržavao većinu tih uvjerenja bio je tekst poznat kao *Duhovna oporuka*¹⁰¹. Don Bosco je poseban dio toga teksta posvetio temi zvanja. U *Opskrbljenu mladiću* don Bosco zadaje mladiću hitnu zadaću da živi sveti život.

Kršćaninovo spasenje ovisit će o godinama mladosti.¹⁰²

Najbolji don Boscov tekst o zvanjima nesumnjivo je *Valentin ili onemogućeno zvanje*. Taj tekst, objavljen 1866, u narativnom obliku izlaže temeljne ideje o odabiru zvanja. Premda bi ta pripovijest mogla sadržavati povijesne činjenice,¹⁰³ ona se predstavlja kao pedagoški tekst koji nastoji prenijeti vrednote neophodne za zvanje. Samo onaj tko bude slijedio svoj poziv i potvrdno na nj odgovorio moći će naći izvornu sreću i spasiti svoju dušu.

U Valentinovoj životnoj priči očituje se ukupna don Boscova misao i uvjerenje o zvanjima (različite faze u odlučivanju za zvanje, uloga obitelji i škole, važnost odgojnog i vjerskog okruženja, blagodat dobra duhovnog vođe, zlokobne posljedice

– Što se učenja tiče moraš se prepustiti prosudbi poglavara koji će te podvrći odgovarajućim ispitima. – Što se misli kad se kaže »crkveni duh«? – Pod crkvenim duhom razumijevaju se sklonost i radost koje se osjećaju kad se sudjeluje u crkvenim obredima sukladnima dobi i zanimanju. – Ništa drugo? – Postoji dio crkvenoga duha koji je važniji od svega drugoga. On je u usmjerenosti prema tom staležu, zbog čega ga netko želi prigrliti više od bilo kojeg drugog staleža, makar taj drugi donosio više koristi i slave.« G. Bosco, *Valentino o la vocazione impedita. Introduzione e testo critico* (ur. M. Pulingathil), Piccola Biblioteca ISS 6, LAS, Roma, 1987, 75–76.

⁹⁸ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Sv. II*, str. 395.

⁹⁹ Usp. P. BRAIDO, *El sistema educativo de Don Bosco*, str. 341–342.

¹⁰⁰ Počevši od Drugoga općeg sabora (1880) u saborskim se dokumentima stalno spominje promicanje zvanja.

¹⁰¹ Usp. G. BOSCO, »Memorie dal 1841 al 1884–5–6«, u: G. BOSCO, *Scritti pedagogici e spirituali*. Priredili J. BORREGO – P. BRAIDO – A. FERREIRA – F. MOTTO – J. M. PRELLEZO, LAS, Roma, 1987, str. 329–332.

¹⁰² Usp. F. JIMÉNEZ, *Aproximación a Don Bosco*, str. 158–159.

¹⁰³ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Sv. II*, str. 212.

lošega društva i gubitka kreposti, potreba za prakticiranjem vjere...).

Druga don Boscova tipična kategorija bili su snovi. Neki od njih sadrže jasne riječi o zvanju. Očit je njihov pedagoški cilj da kod slušatelja pobude zanimanje za to područje.¹⁰⁴

Don Boscovi nasljednici, vrhovni poglavari Salezijanske družbe, u svom nauku neprekidno podsjećaju na zvanja. Često se spominjalo kako se ne smije zanemariti to područje koje je životno važno za budućnost Družbe.¹⁰⁵

7. BROJKE KOJE GOVORE O SALEZIJSKOJ BRIZI ZA ZVANJA

Prvi odgovor na pitanje o rezultatima salezijanske pastoralne skrbi za zvanja je potvrđan. Dokaz je bio brz rast svih grana Salezijanske obitelji.

Podaci iz posljednjih desetljeća don Boscova života potvrđuje stalan rast broja osoba uključenih u salezijansko poslanje. Godine 1870. bili su 61 salezijanac sa zavjetima i 41 novak, dok su 1888. bila 773 zavjetovanika i 276 novaka. Godine 1881. bilo je 139 zavjetovanih Kćeri Marije Pomocnice i 50 novakinja. Njihov se broj 1888. povećao na 390 sestara sa zavjetima i 99 novakinja.

Neki smatraju da se – zbrojivši podatke o pripravnicima, novacima, privremenim i vječnim zavjetovanicima – broj mogućih zvanja koja su se kretala oko don Bosca može zaokružiti na 3000.¹⁰⁶

Brojke koje ukazuju na ustrajnost onih koji su započinjali proces formacije razlikuju se prema dobi i godinama koje se proučavaju. Općenito je prihvaćena don Boscova tvrdnja o razlici između mladih učenika i odraslih koji su se odlučili za svećeništvo i redovnički život. Samo 15% mladića koji su se u salezijanskim zavodima pripremali za crkveni stalež u tome je

ustrajalo, dok je u slučaju odraslih zvanja taj postotak dostizao 80%.¹⁰⁷

Što se tiče odnosa između novaka i zavjetovanika, u razdoblju između 1870. i 1875. od 471 novaka samo ih je 170 položilo prve zavjete (36%). Između 1862. i 1875. od 265 onih koji su položili zavjete kao salezijanci, 95 ih je napustilo Družbu (35,8%).¹⁰⁸

Općenito se može ustvrditi da je brojčani porast zvanja bio značajan uz snažan postotak rasta. I broj onih koji su izlazili također je utjecao na taj rast, što ukazuje na parametre i dinamiku koji su svojstveni tom dobu.

8. ZAKLJUČAK

Don Bosco je živio u teškim vremenima crkvene povijesti. Bilo je to ujedno i posebno nepovoljno razdoblje za promicanje zvanja. Osobno je od početka osjećao tu »križu« koja ga je potaknula na traženje učinkovitog odgovora na pomanjkanje zvanja.

Prijedlog za odabir zvanja bilo je umijeće koje nije uključivalo samo osobne sposobnosti nego i razmišljanja, postupke, djelovanje i ustroj. U tome je don Bosco bio

¹⁰⁴ Za snove sa sadržajem specifičnim za zvanje usp. F. JIMÉNEZ, *Los sueños de Don Bosco*, Madrid, 1989, str. 308–314.

¹⁰⁵ *Lettere circolari di Don Michele Rua ai Salesiani*, Direzione Generale delle Opere Salesiane, Torino, 1965, 121–122. 137–138. 187–189. 193–194. 207–208. 234–236. 245–246. 307–309. 339–341. 390–392. 408–409; *Lettere circolari di Don Paolo Albera ai Salesiani*, 136–146. Don Albera je napisao jednu od najznačajnijih okružnica o tom pitanju. Usp. »Lettera circolare del Rettore maggiore D. Paolo Albera (15 maggio 1921)«, u: *Lettere circolari di Don Paolo Albera ai Salesiani*, str. 479–547.

¹⁰⁶ Usp. F. JIMÉNEZ, *Aproximación a Don Bosco*, str. 158–159.

¹⁰⁷ Usp. F. JIMÉNEZ, *Aproximación a Don Bosco*, str. 213–214.

¹⁰⁸ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia economica e sociale (1815–1870)*, LAS, Roma, 1980, str. 319. 321.

priznat učitelj jer je uspijevao oduševiti i privući brojne osobe u poslanje za spas mladeži.

Glas o don Boscu kao stručnjaku za zvanja bio je dosta raširen. U tome smislu, ne bez određene prepirke, vikar torinske biskupije, mons. Giuseppe Zappata (1796–1883) običavao je reći: »Pošaljite svoga sina nekoliko mjeseci k don Boscu. Ako mladić i nema zvanja, don Bosco će ga u njemu potaknuti.«¹⁰⁹

Don Boscov pastoral zvanja dobivao je smisao unutar njegova odgojnog i evangelizacijskog djelovanja. Njegov projekt odgoja i sazrijevanja u kršćanskom životu ukazivao je mladiću na potrebu za razlučivanjem svoga poziva, jer se pritom odlučivalo o njegovoj sreći i spasenju. Tako su najznačajnije sastavnice salezijanskog odgojno-pastoralnog sustava dobivale izuzetno značenje za odabir zvanja (vjersko i odgojno ozračje, osobni odnos, napredovanje u kršćanskom životu, praktični osjećaj i oslanjanje na odgojne procese i ustroj itd.).

Kao i u drugim slučajevima, valja priznati da don Bosco nije bio uvijek prvi. U njegovoj su se osobi i stilu nesumnjivo spojili brojni elementi koji su ga učinili izuzetnim animatorom za zvanja. To su dokazivali neposredni rezultati njegova djelovanja i rast njegove Obitelji.

Don Bosco je koristio sva sredstva koja su mu bila na raspolaganju kako bi pozvao što veći broj mladih i odraslih da se uključe u njegovo poslanje: propovijedanje, putovanja, osobne susrete, snove, katoličko štivo, *Salezijanski vjesnik*, riječ u uho, nagovor za laku noć itd. Bilo koja situacija, djelovanje i sredstvo bili su dobri za pobuđivanje zvanja. Štoviše, ne samo za poticanje nego i za praćenje i ustrajavanje u zvanju.

Ima još mnogo tema koje bi trebalo proučiti. Spomenut ćemo samo neke: sta-

nje zvanja u drugim dijelovima Europe i izvan nje, prvi procesi sustavnijeg ustrojavanja salezijanskog pastorala za zvanja, odnos između družbica i zvanja, pastoral zvanja među zanatskim pripravnicima, promicanje zvanja braće pomoćnika...

9. BIBLIOGRAFIJA

Objavljeni izvori

BOSCO, G., »Due lettere da Roma (10 maggio 1884)«, u: G. BOSCO, *Scritti pedagogici e spirituali*. Priredili: J. Borrego – P. Braido – A. Ferreira – F. Motto – J. M. Prelezo, LAS, Roma, 1987.

BOSCO, G., »Memorie dal 1841 al 1884–5–6«, u: G. Bosco, *Scritti pedagogici e spirituali*, LAS, Roma, 1987, str. 329–332.

BOSCO, G., *Opera di Maria Ausiliatrice per le vocazioni allo stato ecclesiastico* [1875], u: OE 27, str. 1–7.

Deliberazioni del secondo capitolo generale della Pia Società Salesiana [1880], u: OE 33, str. 1–96.

Deliberazioni del secondo capitolo generale delle Figlie di Maria SS. Ausiliatrice [1886], u: OE 36, str. 149–250.

FRASSINETTI, G., *Sulla deficienza delle vocazioni allo stato ecclesiastico*, Oneglia, 1870.

GUERRA, A., *Le vocazioni allo stato ecclesiastico: quanto alla necessità e al modo di aiutarle*, Tip. Civiltà Cattolica, Roma, 1869.

Lettere circolari di Don Michele Rua ai Salesiani, Direzione Generale delle Opere Salesiane, Torino, 1965.

Lettere circolari di Don Paolo Albera ai Salesiani, Direzione Generale delle Opere Salesiane, Torino, 1965.

Studije

ART, J., *L'Histoire du recrutement des prêtres et religieux en Europe occidentale au 19e et 20e siècle: Chapitre clos?*, u: »Revue d'Histoire ecclésiastique» 95(2000)3, 225–237.

BERTOLLI, M., »Retrospectiva storica«, u: G. CLEMENTEL – M. COGLIANDRO (ur.), *Le vocazioni nella Famiglia Salesiana. 9ª Settimana di spiritualità della Famiglia Salesiana (Roma, 24–30 gennaio 1982)*, Elledici, Leumann (To), 1982, str. 145–179.

¹⁰⁹ MB 12, 12.

- BRAIDO, P., *Don Bosco prete nel secolo delle libertà*, Vol. I-II, LAS, Roma, 2003.
- BRAIDO, P., *El sistema educativo de Don Bosco*, Colección pedagogía cristiana 1, Instituto Teológico Salesiano, Guatemala, 1984.
- BRAIDO, P., *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*, LAS, Roma, 1988.
- BUCCELLATO, G., *Appunti per una «Storia Spirituale» del sacerdote Gio' Bosco*, Elledici, Leumann (To), 2008.
- CÁSTANO, L., *Don Rinaldi. Vivente immagine di Don Bosco*, Elledici, Leumann (To), 1980.
- CERIA, E., *Vita del servo di Dio Sac. Filippo Rinaldi. 3º Successore di S. Giovanni Bosco*, SEI, Torino, 1951.
- DESRAMAUT, F., *Don Bosco en son temps (1815–1888)*, SEI, Torino, 1996.
- DESRAMAUT, F., »Don Bosco fondatore dei Cooperatori«, u: M. MIDALI (ur.), *Don Bosco Fondatore della Famiglia Salesiana. Atti del Simposio Roma-Salesianum (22–26 gennaio 1989)*, Editrice SDB, Roma, 1989, str. 325–357.
- DESRAMAUT, F., *La storia primitiva della Famiglia Salesiana secondo tre esposti di Don Bosco*, u: F. DESRAMAUT – M. MIDALI, *La Famiglia Salesiana. Colloqui sulla vita salesiana* 5, Elledici, Leumann (To), 1974, str. 17–44.
- DESRAMAUT, F., »San Giovanni Bosco direttore d'anime«, u: F. DESRAMAUT – M. MIDALI (ur.), *La direzione spirituale*, Torino, 1983, str. 41–80.
- DESRAMAUT, F., *Vida de Don Miguel Rua. Primer sucesor de Don Bosco (1837–1910)*, CCS, Madrid, 2009.
- DUMOULIN, Ch., *Un séminaire français au 19e siècle. Le recrutement, la formation, la vie des clercs à Buorges*, Éditions Téqui, Paris, 1977.
- GARGAN, E. T. – R. A. HANNEMAN, *Recruitment to the clergy in Nineteenth-Century France: «Modernization» and «Decline?»*, u: »Journal of Interdisciplinary History« 9(1978)2, 275–295.
- GIANOLA, P., *Il reclutamento nei sec. XIX–XX*, u: DIP 7, 1294–1307.
- GIRAUDO, A., *Clero, seminario e società. Aspetti della Restaurazione religiosa a Torino*, LAS, Roma, 1993.
- GONZÁLEZ, J. G., »Don Bosco, fundador de la Sociedad de san Francisco de Sales. Los inicios de una gran historia«, u: *Cuadernos de formación permanente* 15, CCS, Madrid, 2009, str. 149–192.
- HOUT-PLEUROUX, P., *Le recrutement sacerdotal dans le Diocèse de Besançon de 1801 à 1960*, Neotypo, Besançon, 1966.
- IZARD, R., *Un siècle de pastorale des vocations*, u: »Vocations Sacerdotales et religieuses« 224/1963, 551–567.
- JIMÉNEZ, F., *Aproximación a Don Bosco*, CCS, Madrid, 1994.
- JIMÉNEZ, F., »Don Bosco y la formación de las vocaciones eclesíásticas y religiosas«, u: J. M. PRELLEZO GARCÍA (ur.), *Don Bosco en la historia*, LAS, Roma, 1990, str. 395–409.
- JIMÉNEZ, F., *Los sueños de Don Bosco*, CCS, Madrid, 1989.
- LLANOS, M. O., *Servire le vocazioni nella Chiesa. Pastorale vocazionale e pedagogia della vocazione*, LAS, Roma, 2005.
- MACCONO, F., *Santa Maria D. Mazzarello. Co-fundadora y primera Superiora General de las Hijas de Maria Auxiliadora*, Vol. II, Instituto Hijas de Mª Auxiliadora, Madrid, 1981.
- MAGNO, V., »Pastorale delle vocazioni. Storia«, u: CENTRO INTERNAZIONALE VOCAZIONALE ROGATE (ur.), *Dizionario di Pastorale Vocazionale*, Rogate, Roma, 2002, str. 815–825.
- MIDALI, M., *La famiglia salesiana. Identità carismatica e spirituale*, LAS, Roma, 2010.
- MOLINERIS, M., *Incontri di Don Bosco*, Istituto Salesiano Bernardi Semeria, Colle Don Bosco, 1973.
- PLACHER, W. C., *Callings. Twenty centuries of Christian wisdom on vocation*, Eerdmans, Grand Rapids (Michigan), 2005.
- PRELLEZO, J. M., *Valdocco nell'Ottocento. Tra reale e ideale*, LAS, Roma, 1992.
- ROCCA, G., *Reclutamento*, u: DIP 7, 1245–1248.
- STELLA, P., *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Vol. I. Vita e Opere*, PAS-Verlag, Zürich, 1968.
- STELLA, P., *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica. Vol. II. Mentalità religiosa e spiritualità*, LAS, Roma, 2011.
- STELLA, P., *Don Bosco nella storia economica e sociale (1815–1870)*, LAS, Roma, 1980.
- TOSCANI, X., *Il clero lombardo dall'ancien régime alla Restaurazione*, Religione e società 8, Il Mulino, Bologna, 1979.
- TOSCANI, X., *Il reclutamento del clero (secoli XVI–XIX)*, u: G. CHITTOLINI – G. MICCOLI (ur.), *Storia d'Italia. La Chiesa e il potere politico dal Medioevo all'età contemporanea*, Annali 9, Einaudi, Torino, 1986, str. 575–628.
- VALENTINI, E., *D. Bosco e le vocazioni tardive*, Biblioteca del Salesianum 60, SEI, Torino, 1960.
- VESPIGNANI, G., *Un anno alla scuola del Beato Don Bosco (1876–1877)*, SEI, Torino, 1930.